

INGEN SKA SKADAS
PÅ VÅRA BYGGEN

Vår kontakt:
Ulrika Dolietis, VD
Håll Nollan

Riskbedömning i arbetsberedning
Arbetsmiljöguide - Version 1.0
Utfärdad oktober 2020

Håll Nollans Arbetsmiljöguide

Riskbedömning i arbetsberedning

Innehåll

Introduktion	2
Målgrupp	2
Termer och definitioner	2
1. Förbereda.....	4
2. Identifiera riskkällor och risker	4
3. Bedöm risken	5
4. Ta fram åtgärd	5
5. Genomför åtgärd	5
6. Följ upp och dokumentera åtgärdernas effekt.....	6
7. Uppdatera	6
Riskbedömning: Vad innebär det i praktiken? Ett praktiskt exempel	7
Referenser	11
Bilagor (mallar)	12
Bilaga 1. Mall för riskbedömning i arbetsberedning	12

Introduktion

Riskhantering handlar om att inventera faror, bedöma risker, planera åtgärder, genomföra dessa samt följa upp, i syfte att förebygga olyckor, tillbud och för att förebygga arbetsskador. Riskbedömning av arbetsmoment är en del av arbetet med att ta fram en arbetsberedning och den här arbetsmiljöguiden syftar till att ge stöd och vägledning i det arbetet och ska ses som ett komplement till Håll Nollans standard för bedömning av arbetsmoment samt som en fortsättning på Håll Nollans guide för säker projektering och den riskhantering som föreslås där.

Riskbedömning i arbetsberedning syftar till att säkerställa att arbetsmomenten kan genomföras på ett säkert sätt utifrån bra förutsättningar. Exempel på andra förutsättningar för ett välfungerande riskhanteringsarbete är att riskhanteringen startas i tidigt skede redan vid planering och projektering för att sedan tas vid i god tid inför utförandeskedet. En ytterligare förutsättning är god förståelse och riskmedvetenhet. Riskmedvetenheten i sig grundar sig i en god och väl förankrad säkerhetskultur som inkluderar samtliga aktörer i projektets alla skeden och ett klimat som präglas av samverkan, delaktighet, engagemang och ett ledarskap som alltid sätter säkerhet före produktion.

Målgrupp

Målet med den här guiden är att mottagaren skall förstå hur hen i det dagliga arbetet utför riskhantering av arbetsmoment, guiden riktar sig till personer eller företag som:

- I tidiga skeden arbetar med riskhantering, exempelvis byggherren, projektörer och BAS-P
- Inför och under utförande arbetar med riskhantering, exempelvis BAS-U, arbetsledning, entreprenörer och underentreprenörer samt hantverkare och yrkesarbetare.

Termer och definitioner

Termer	Definition
Riskkälla/fara	Något som kan orsaka skada, dvs en källa till möjlig ohälsa eller möjligt olycksfall
Risk	Något som kan inträffa, dvs något som kan orsaka möjlig ohälsa eller möjligt olycksfall
Riskbedömning	Process för att bedöma hur stor risken är. Riskfaktorn tas fram genom att bedöma och multiplicera sannolikhet och konsekvens
Riskhantering	Med riskfaktorn som underlag tas metoder och åtgärderna fram i syfte att eliminera, reducera eller hantera risken
Arbetsberedning	Planering av arbetsmomenten (helhet) där riskhanteringen ingår som en del av planeringen av utförandet i relation till de valda metoder, material och verktyg för arbetsmomenten

Riskbedömning i arbetsberedning

I god tid innan produktionsstart och utförande av arbetsmoment upprättar respektive arbetsgivare sin riskbedömning och arbetsberedning, önskvärt är att det görs tillsammans med de som ska utföra arbetet och om möjligt bör även skyddsombud involveras.

Riskbedömning och arbetsberedning ska som miniminivå ske av de 13 särskilda riskerna enligt AFS 1999:3 Byggnads- och Anläggningsarbete samt utifrån rekommendation även de arbetsuppgifter som innehåller:

- Nya moment
- Riskfyllda moment
- Tidspressade moment
- Komplicerade arbetsmoment eller förhållanden

Personer som ska utföra arbetsmomentet (även de som ej deltog vid framtagande av arbetsberedningen) skall introduceras i hur arbetet ska utföras och signera arbetsberedningen innan arbete får påbörjas. Därigenom bekräftar arbetstagaren att hen förstått vad som krävs och att hen kommer att utföra arbetet enligt beredningen. Under arbetets gång ska arbetsberedningen stämmas av så att man följer den överenskomna beredningen, vid behov eller ändrade förutsättningar behöver beredningen uppdateras. BAS-U kontrollerar och godkänner slutligen beredningen.

Riskbedömning: Vad innebär det i praktiken? Steg för steg

I det här avsnittet beskrivs rekommenderade steg för riskbedömning av arbetsmoment. Respektive steg beskrivs närmare i efterföljande avsnitt samt exemplifieras med ett fiktivt exempel i slutet av guiden. Som bilaga till guiden finns även en mall för riskbedömning (riskmatris), åtgärder och uppföljning som kan användas som stöd för de verksamheter som kanske saknar egna mallar eller för de som vill komplettera befintliga. Utöver guiden och mallen för riskbedömning bör man utgå från den projektspecifika arbetsmiljöplanen som upprättats.

Föreslagen metodik innehåller följande steg:

1. Förbereda
2. Identifiera riskkällor och risker
 - a. I tidigt skede, risker utifrån helhet
 - b. Inför utförande identifiera risker i respektive delmoment av arbetsmomenten
3. Bedöm risken
4. Ta fram åtgärder utifrån åtgärdstrappan
5. Genomföra åtgärderna
6. Följ upp och dokumentera åtgärdernas effekt
7. Uppdatera

Figur 1: Modell för hantering av riskbedömning i arbetsberedning

1. Förbereda

Redan i tidigt skede i projektering ska risker identifieras i syfte att i så god tid som möjligt skapa förutsättningar för en säker arbetsmiljö i utförandeskede, underlaget för riskidentifieringen i tidigt skede (helhet) bidrar till den fortsatta riskidentifieringen inför planering av utförande (arbetsmoment och delmoment).

Inför riskbedömning av moment och framtagning av arbetsberedning är det viktigt att säkerställa att rätt förutsättningar finns genom att:

- Underlag och rätt kompetens finns med vid planering, riskbedömning och arbetsberedning av momentet i god tid innan genomförande. Utse deltagare och kalla till möte för genomförande. Begär in samt samla in underlag som är relevanta för det arbete som ska beredas, det kan ligga till underlag för mötet. Exempelvis:

- Tidigare arbetsberedningar av liknande arbetsmoment från andra projekt
- Monteringsanvisningar, kemikalieförteckning (säkerhetsdatablad)
- Underlag (risklog, utförandeberedning) från tidiga skeden med identifierade risker i projektering

2. Identifiera riskkällor och risker

I en arbetsberedning ska varje delmoment i en arbetsuppgift analyseras för att identifiera potentiella faror i arbetsmiljön samt bästa åtgärd för att eliminera, förebygga eller mildra dessa faror ska fastställas. Med hjälp av deltagarnas kunskap och kompetens utgå från den dokumentation som finns att tillgå (exempelvis projektplan, tidplan, ritningar, AMP, APD, KMA-plan) och den fysiska arbetsplatsen.

Säkerställ att varje delmoment i arbetsmomentet analyseras för att identifiera:

- Vad är farligt (riskkälla)?
- Vad kan inträffa (risk)?
- Vem eller vilka kan bli skadade?
- Studera lärdomar från tidigare händelser i samband med liknande arbetsmoment

3. Bedöm risken

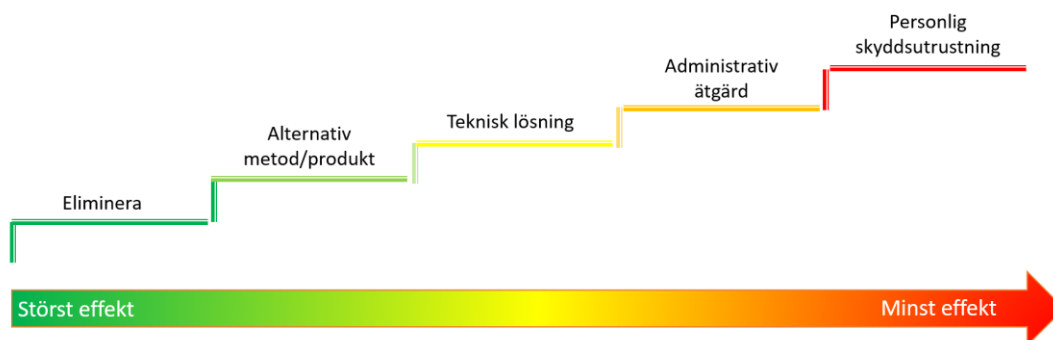
Bedöm risken utifrån hur troligt det är att något ska hända (sannolikheten) och hur allvarlig skadan skulle bli om det hände (konsekvensen), utgå från bedömningen i framtagningen av åtgärder i nästa steg.

4. Ta fram åtgärd

Det finns olika typer av riskreducerande åtgärder att vidta, utgå från åtgärdstrappan nedan i er prioritering av åtgärder i relation till krav på åtgärder angivna i arbetsmiljöplanen. Välj om möjligt den riskreducerande åtgärd med största möjliga effekt.

1. **Eliminera:** Åtgärder som eliminerar faran helt.
2. **Alternativ metod/produkt:** Byte till en mindre farlig metod eller produkt än det ursprungliga.
3. **Tekniska lösning:** Kan vara i form av skyddsanordning, skyddsräcken etc (fysiska barriärer)
4. **Administrativ åtgärd** - Utmärkning, varning och/eller administrativa åtgärder såsom instruktioner, utbildning etc (organisatoriska barriärer)
5. **Personlig skyddsutrustning:** Användning av personlig skyddsutrustning (bör kombineras med andra åtgärder)

Åtgärdstrappan

Figur 2: Åtgärdstrappa

5. Genomför åtgärd

Planera och säkerställ de åtgärder som ska genomföras. De personer som ska utföra arbetsmomenten och delmomenten ska ha varit delaktiga och introducerats för tänkta åtgärder. BAS-U ska säkerställa att arbetsberedningar utförs, ta del av informationen och eventuellt påverka innehållet i de fall det aktuella arbetet påverkas av samordningsrisker.

6. Följ upp och dokumentera åtgärdernas effekt

Under arbetets gång ska arbetsledningen stämma av att man följer den överenskomna beredningen och vid behov uppdatera den. Arbetsledningens ansvar är att tillgodose en säker arbetsmiljö för de som vistas på arbetsplatsen. BAS-U ska följa upp entreprenörernas arbetsmiljöarbete och bland annat se till att de hanterat de arbetsmiljörisker som de tidigare har lämnat uppgifter om infört arbetets start.

7. Uppdatera

Utifrån förändrade förutsättningar kan nya risker uppstå eller effekten av tidigare åtgärder inte fylla sin tänkta funktion som riskreducerande åtgärd. I de fall behöver då en ny riskbedömning och arbetsberedning göras enligt den modell för hantering av riskbedömning i arbetsberedning som föreslås här i guiden och BAS-U informerar övriga arbetstagare om uppdateringen.

Riskbedömning: Vad innebär det i praktiken? Ett praktiskt exempel

Utgångsläge

För att beskriva hur riskhantering kan genomföras för ett arbetsmoment enligt metoden som beskrivs i den här guiden har vi utgått från ett exempel som bygger på att en väg skall beläggas med marksten.

Delmoment i vårt exempel:	Förutsättningar och beskrivning av moment i vårt exempel
1. <i>Schaktarbete (förbereda för vägen)</i> 2. <i>Markduk/bärlager</i> 3. <i>Stenmjöl</i> 4. Stenläggning – valt delmoment för riskbedömning	• Marksten ska läggas på en väg, 40 m lång, och ca 3 m bred. • Vanliga släta betongstenar anpassat för trafik (400 x 400 x 70) • Stenen läggs i mönster "halvstensförband". • Betongstenarna väger 27 kg styck. Startläge Underlaget är förberett, arbetsmomentet omfattas endast att lägga och ev. kapa marksten.

I vårt exempel:

1. Förbereda

- Medverkande i upprättande av arbetsberedning/riskbedömning av moment är: Projektör, produktionspersonal (YA), PC/AL, Skyddsombud
- Underlag som ligger till grund för riskbedömning och framtagning av arbetsberedning är ritningar (utformning), APD-plan, anvisningar. Tidigare framtagna arbetsberedningar och riskdokumentation från tidigare skeden.
- Risker som kan förebyggas under projektering:
Genom val av material eller utformning av vägen. Vi väljer stenar 400x400 och vägen blir 3,2 meter för att anpassa färdigt material till ytan för stenläggning.

2. Identifiera riskkällor och risker

Riskkälla/moment	Risk
Förflyttning av plattor	
Kapning med motorkap	

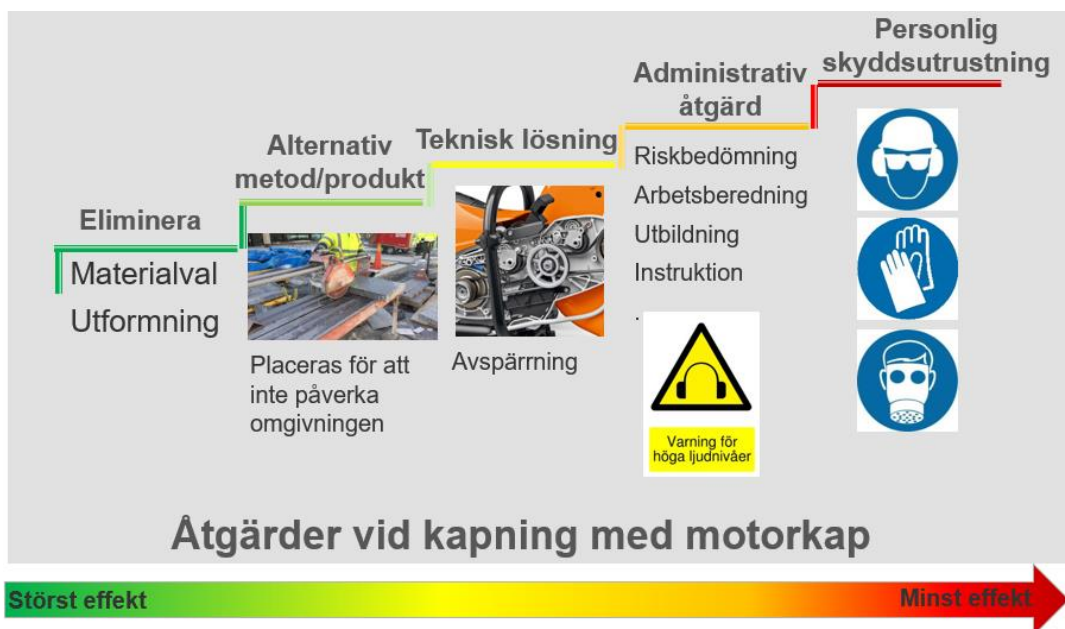
3. Bedöm risken

Identifierade risker i arbetsmomenten i vårt exempel utifrån identifierade riskkällor:

Förflyttning av plattor	Kapning med motorkap	Vem kan skadas	Riskmatris
Belastningsskada	Lungskada (damm)	Produktionspersonal, tredje man	
Klämskada	Hörselskada		
Krosskador	Vibrationsskada		
Fall till samma nivå	Ögonskada		
	Skärskada		
	Belastningsskada		

4. Ta fram åtgärder

Åtgärder enligt åtgärdstrappan vid arbetsmoment:

Åtgärd	Kapning med motorkap	Förflyttning av betongstenar
Eliminering	Undvik att kapa/använda motorkap – utformning som	Undvik att förflytta sten – svårt att uppfylla

	passar fabrikskapade plattor i anpassad storlek	
Annan produkt/metod	Använd bordsmonterad såg med ljudreducerad klinga, vattenbegjutning (inget kast, lägre buller, mindre damm, bättre ergonomi, mindre vibrationer)	Använd lyftthjälpmedel som lyfter materialet
Tekniska åtgärder	Quick stopp – teknisk lösning (där handhållen motorkap används). Avspärrning med plastband.	Använd lyftthjälpmedel som underlättar lyftet
Administrativa åtgärder	Ge instruktion, delge innehåll i riskbedömning & arbetsberedning, utbildning	Riskbedömning, Arbetsberedning, Utbildning, Instruktion, Tillstånd lyftanordning
Personlig skyddsutrustning	Skyddsutrustning anpassad till arbetsmomentet:	Skyddsutrustning anpassad till arbetsmomentet:

5. Genomför åtgärden

- Planera väl och säkerställ att det finns ansvariga utsedda för att genomföra åtgärderna och datum för när åtgärderna ska vara implementerade.
- Kontrollera att arbetstagare som ej deltagit i framtagningen av arbetsberedning har fått information om risker och vilka åtgärder som ska vidtas.
 - Kontrollera att arbetstagare har rätt kunskap samt relevanta tillstånd.
- Lämna information om risker/åtgärder till BAS-U
 - Undersök om det aktuella arbetet påverkas av samordningsrisker

6. Följ upp och dokumentera åtgärdernas effekt

- Arbetsledare följer upp att arbetet utförs enligt arbetsberedning och ser om förutsättningarna ändrats eller om annat behov finns av att uppdatera arbetsberedningen.
 - Arbetstagare är skyldiga att meddela arbetsledare om åtgärder inte fungerar som tänkt och ska uppmanas att göra det vid behov.
- Kontrollera att arbetsmomentet inte skapar risker för andra yrkesgrupper i projektet, exempelvis genom skyddsrand.
 - BAS-U följer upp entreprenörernas arbetsmiljöarbete
- Riskobservationer görs löpande i syfte att identifiera riskkällor och risker för andra yrkesgrupper och tredje man.

7. Uppdatera

Avspärning respekteras inte. Ny åtgärd tillsätts:

- a. Plastband ersätts av fysisk avspärning (kravallstaket) och kompletteras med skylt.
- b. BAS-U informerar övriga arbetstagare om att respektera avspärningar
- c. Riskbedömning i arbetsberedning uppdateras

Referenser

- AFS 1999:3 Byggnads- och Anläggningsarbete
- Arbetsmiljölagen (AML) 3 kap

Hänvisning till övriga standarder och arbetsmiljöguider för arbetsmoment och specifika riskområden framtagna av Håll Nollan:

- Standard för bedömning av arbetsmoment
- Standard för personlig skyddsutrustning
- Standard säkerhetsintroduktion
- Standard lyftoperationer
- Arbetsmiljöguide lyftoperationer
- Standard Arbete på höjd
- Arbetsmiljöguide Stegar och bockar
- Arbetsmiljöguide Håltäckning
- Arbetsmiljöguide Personligt fallskydd
- Standard Schaktarbeten
- Arbetsmiljöguide Säkrare schaktningsarbeten
- Arbetsmiljöguide Formkonstruktioner

